

Neživotnější výraz života!

Míjivé, snadno zapomenutelné, ale vždy znova krásné ubíhající pásmo filmu!

Okamžik — postřeh.

Okamžik — vjem. Napětí, uvolnění, hra svalů, vypjetí, zdolání — rodící se z věčného rytmu, živého těla. Toť prvky čistého tanečního tvoření.

Tanci přísluší jen inspirace ryze taneční. Ne-třeba myšlenkových nebo literárních ani hudebních náplní. Tančící tělo mluví k nám svou vlastní řečí, řečí taneční.

Tanci je především třeba tanečnosti. Čistoty práce!

(Fronta, duben 1927)

Jiří Voskovec:

ŽELVA, O KTERÉ SE NIKDO NEZMIŇUJE

Smrtné
křeče?

1. Strašně mnoho se dnes hovoří o umění. Býváme tím často znepokojeni a považujeme to teoretizování za smrtné křeče. V tomto zmatku je však třeba usuzovat prostě: mluví-li se neustále o umění, musí patrně někde existovat. K hledání pak nestačí rozšlapávat staré vtipy. Jedním z těchto poněkud opotřebovaných vtipů je heslo *umění přestane být uměním*. Roku 1921 to byl jistě duchaplný paradox, který znamenitě vyjadřoval nutnost odestetizování umění; činí-li se však z něj fundamentální zákon „nové kultury“, zní to přinejmenším prostoduše.

Stephenson
a kůň

2. Když Stephenson vynalezl lokomotivu, neprohlásil nikdo, že *kůň přestane být koněm*. Byl nahrazen parním strojem, ale nikdo mu nevzal a nemůže vzít jeho „koňství“. Není senzační novinkou, že podstata věcí se nedá měnit. Umění zůstane uměním, i kdyby mělo být nahrazeno něčím jiným: pak prostě přestane existovat, ale jeho mrtvola bude poctivou mrtvolou umění.

Není
lokomotivy

3. Hlavní však je, že se dosud neobjevil Stephenson umění. Zdá se, že přes vážnou krizi, kterou umění prochází, nemá dosud nejmenší

Ozdobná
revoluce

chuť zemřít; zdá se hlavně, že se nikdo nechystá nahradit tohoto pozoruhodného koně ještě mnohem pozoruhodnější lokomotivou.

4. Nemoc naší doby je utkvělá představa, že „dochází k přerodu“. Nový život. Nový svět. Dvacáté století. Revoluce. Revoluce jsou jen na ulici, při dobytí Bastily, při prvním pohledu na první kubistický obraz a pak v učebnicích dějepisu. Život je komplikovaný a intelligence je stroj na schémata. Abychom neztráceli čas, a abychom si lépe rozuměli, říkáme, že „vypukla revoluce“ a že „kubismus rázem otevřel malířství zcela nové horizonty“. Ve skutečnosti spočívají revoluce právě jen v tom několikadenním střílení na ulici a dobytí Bastily. Řekl bych skoro, že revoluce je dobrodružná ozdoba vývoje. Je krásná a je žádoucí, je však svrchovaná evoluční jako všechno, co se zakládá na buněčném životě. Nikoliv, nejsme v žádném vysloveném přerodu. Možná že se jednou v historii bude počítat renesance od patnáctého do dvacátého století. Možná že dvacáté století bude zahajovat kapitolu o jakési nové civilizaci, jakou byla gotická a renesanční. Nechme vnoučkům tu radost a dovolme jim, aby si trochu zjednodušili naše zpráchnivělé osudy.

Tatlinova
věž

5. Zjednodušovat, budiž: je to však dovoleno pouze registrujícímu intelektu. Máme plné právo si zjednodušit historii. Je však hrozně zbabělé zjednodušovat to, v čem žijeme. Ovšem, skutečnost je dnes složitější než kdy jindy; válka a jiné světové atrakce učinily život ještě o něco komplikovanějším, než byl dříve. Ale právě proto se nesmíme skrývat před tím hrozným životem ve formulkách programů a znamenitě vykonstruovaného konstruktivismu. Každá ho-

Provizorium
a sto-
procentnost

tová estetická teorie je dnes nutně Tatlinovou věží. Slouží k prostituci v „internacionálních revuích“ desátého řádu.

6. Zdálo by se, že odmítáním nekompromisního, pevného a „revolučního“ uměleckého programu schvalujeme provizorium. Jako bychom říkali: „Žádný konstruktivismus, pryč s poetismem, purismem i nadrealismem, dokud kulturní situace světa se nevyjasní, dokud lidská společnost nebude zase zralá pro velkorysou kolektivní kulturu. Zatím čekejme. Inter arma silent Musae. Můžeme třeba jen tak zkoušet dělat umění. Tak trochu alchymie. Něco kuchtictví. Probírejme se v babiččiny receptech.“ — Nic takového. Právě z odporu k provizoriu je třeba zavrhnout takzvanou stoprocentnost. Takzvaná stoprocentnost, toť chtít stavět bezpodmínečně z železobetonu, když cihly jsou za daných okolností oprávněnější, takzvaná stoprocentnost je také tvrdit, že malířství je mrtvo, protože přišla fotografie. Výsledek je ten, že „stoprocentní architekt“ vůbec nestaví, protože nemá co, a rýsuje rozkošné stoprocentní plány, a že „stoprocentní malíř“ ani nemaluje ani nefotografuje a těší se, až v standardních magicity budoucna se budou promítat jeho reflektorkové hry (stoprocentní). *Není právě toto nejohavnějším provizoriem?*

Kdož jste
boží
bojovníci!

7. Husitství nevzniklo náhodou: jsme národ velmi nábožný, velmi vzdělaný a velmi teorie-milovný. Němci nám dali tupou lásku k dogmaticky vypracovaným těžkým programům a manifestům a „slovanská duše“ nás žene k sentimentálnímu fanatismu. A protože od Šumavy k Tatrám není daleko, nezvykli jsme čilému pohybu. Jen rozumět, pochopit. Když jsme jed-

nou pochopili, máme dost času. Usedneme klidně v srdci Evropy a prohlubujeme, ujasňujeme, provoláváme a dogmatizujeme. Hle:

— Pan Erenburg jednou prohodil, že umění přestane být uměním. Zaslechli jsme, zalíbilo se — tedy budiž, přežvykujeme. Pan Erenburg dávno zapomněl a my mu čím dál tím více přicházíme na chuť.

— Pánové Jeanneret a Ozenfant kdysi lidem otvírali „oči, které nevidí“ krásu moderní techniky. Manifestovali, naznačili, karikovali a poznali, kde je vhodné přestat. Nám zatím už oči dávno vypadly nad vši „poezií vrtulí a ústředního topení“, ale jdeme hrdinně vpřed co ubozí slepci tápající po standardizaci, normalizaci a typizaci mmmoderní kkkultury.

— Na kterémhistorickém flámu bylo vymyšleno k obveselení společnosti slovo poetismus; není dosud známo, jakým právem ostatní, snad mnohem zdařilejší vtipy toho večera byly zapomenuty, zatímco poetismus se bude asi brzo vyskytovat při maturitách. A přitom se každý chrání prohlásit: já jsem poetista. Poetismus je — a dost. Viděl bych rád v Chebu nebo v Horním Dvořišti na hranicích alegorickou sochu třeba praotce Čecha nebo Jana Blahoslava, ukazující do vnitrozemí: *totož jest království psaného slova. Hoc est regnum litterae scriptae.*

8. Všichni křičí, že mají po krk „ismů“. Proto se dělá následující: vezme se nový ismus, natře se a vyleští a řekne se: hotovo, tenhle je ten pravý. Dál nehrajem. — Za rok lze hru opakovat. Stojí toto zklamání za všechnu zuřivost proti ubohým ismům? Není lepší počítat s tím, že nový ismus je jen docela obyčejný ismus? Vědět předem, že nevydrží. Zachovat si pružnost. Ó, to

Střídejte
boty,
ponožky!
Střídejte!

není chytráctví, to není neupřímnost, to není ani zrada. Umělec páše zradu jen tehdy, přestane-li být umělcem. Byl-li umělcem pod jedním heslem, zůstane jím i pod příštím. Nad Picassovými obrazy byly postupně vztyčeny vlajky kubismu, klasicismu, ba i nadrealismu. Cocteau běhal s apollinairovskými kubisty, s dadaisty, s „Šesti“, když je třeba, běhá sám. Může se oběma vyčíst, že nejsou umělci?

Je to tak prosté. Máme v prostoru ošklivé, mizerné klima. A i umělcům je třeba šatů. A pak, je přece třeba trochu šviháctví. Proto podle ročních počasí vycházkový úbor dadaistický, nadrealistický apod. Jak je to správné, dokud umělec nezapomene, *kde končí jeho prádlo a začíná vlastní kůže!*

Vznešení
lupiči

9. Koneckonců by se dala doporučit věta: ať si každý dělá co chce. Vzhůru k anarchii, vezmi bombu, kamaráde! — Stojíme tu před rozhodnutím velmi delikátním. Skutečně, nic vznešenějšího nad dadaismus: musíme smeknout před Soupaultem, Tzarou, Ribemont-Dessaignesem, u nichž dadaistická anarchie nechala umění netknuto. Vznešení lupiči pobili policii do posledního muže a všechny šperky zůstaly na svých místech. — Mám obavu, že u nás by došlo k drancování; i anarchie by se stala fanatickou teorií. Proto šeptejme jen zcela potichu: bez vnější přísnosti, na vše kašlající, buďte pilnými, pozornými a cituplnými badateli.

Krvavé
příměří

10. Až váš nejhlubší a nejpokornější klid se ustálí ve zpěněné sklenici s vaší nejprudší vášní, až se uprostřed nejdadaističtějšího a nejrouhavějšího řehotu přátelsky usmějete na nejnesitelnějšího klasika, až zaslžíte nad dojemnou

rovnoběžností nejprotichůdnějších uměleckých směrů minulosti, přítomnosti i budoucnosti, až za velikého průměří relativity budete potmě levicí rdousit své úhlavní protivníky, pravicí hladíce své drahé přátele, ukáže se vám umění, zázračné zvíře, želva,

„váhavá a pevná“, želva, o které se nikdo nezmiňuje.

(Fronta, duben 1927)

1.

Netvořili jsme „konstruktivismus“ pro nesmrtelnost v trvání, ale pro překračování hranic. Co dnes se zdá být posledním písmenem konečné abecedy, bude zítra jen prvním znakem abecedy jemnější a přesnější, neboť každým dnem vkus a touhy lidí stávají se křehčími a jejich schopnost výběru dokonalejší. Matematika vypočítává tvary staticky bezpečné, vždy víc a více odhmotněné, z materiálů a spojení, o nichž včera jsme ještě neměli ani tušení.

Nejde již o antidekorativní estetiku, ale nejde ani o konstruktivistickou estetiku. Nejde o moderní umění. Slovo moderní de facto vůbec neexistuje. Nelze mluvit o modernosti ve vědách, kde trvá pouze neustálý vývoj, kde nový objev vždy navazuje na objev předešlý v řadě geometricky se rozvíjející. Nelze mluvit o pokroku v umění. V umění běží vždy jen o změnu forem, sama podstata se nemění. Obraz zůstává obrazem, ať již prostředky jeho stvoření odpovídají možností 12. či 20. století (vždy ovšem v onom století). Tak i obytný dům zůstává obytným domem s neměnnou funkcí bydlet, továrna továrnou ap. Každou hodinou však přistupují nové problémy (ekonomie pobytu) jakožto pokračování zdokonalování lidských požadavků. Jimi způsob vyjádření účelu se přeměňuje s vědomostí technickou, čímž vzniká forma odpovídající materiálu a cítění doby. Jedině forma je proměnná a esteticky závislá na proudění teorií;